

Tillidsbrud og tillidsbrydere.

Af Lektor, mag. art. KARL O. CHRISTIANSEN

(Fra Psykopatanstalterne i Herstedvester og de kriminologiske undersøgelser ved Statsfængslet i Vridsløselille)

Spørgsmaalet om, hvorledes man mest hensigtsmæssigt skal klassificere lovovertræderne, kan drøftes under mange forskellige synsvinkler. Det er gjort til genstand for karakterologiske, kriminalpsykologiske, arvebiologiske, sociologiske og kriminalpolitiske overvejelser, der hver paa sin vis har bidraget til at belyse problemet. I og for sig kan intet af disse synspunkter betragtes som udtømmende, endsige som »rigtigere« end de andre¹⁾. Der er dog grund til at tillægge en kriminalistisk klassifikation, en inddeling udfra kriminalitetens egne ejendommeligheder en særlig betydning²⁾, ikke fordi den skulde være »naturligere« end de andre, men fordi den i visse henseender — ved en undersøgelse af kriminalitetens afhængighed af sociologiske og psykologiske fakta — maa anses for at være mere hensigtsmæssig.

Medens de kriminelle levnedsløb allerede for en overfladisk betragtning frembyder nogle karakteristiske ejendommeligheder, der tillader opstillingen af en række nogenlunde letskelnelige levnedsløbstyper, forholder det sig ganske anderledes, naar man prøver paa at inddele efter arten af de handlinger, som de enkelte forbrydere begaar.

For det første, fordi straffelovens klassifikation af de strafbare handlinger hverken er psykologisk eller sociolo-

¹⁾ cfr. *Exner*: Kriminalbiologie, p. 256.

²⁾ Se *Christiansen*: Kriminelle levnedsløb, Nord. Tidsskr. f. Sfr. 1942, særlig p. 6.

gisk holdbar³⁾. Undertiden sammenfatter den handlingsarter under samme paragraf og samme betegnelse, der er vidt forskellige. Man behøver blot at tænke paa den danske straffelovs § 276, hvorefter tyveri bliver betegnelse for en lang række af helt forskelligartede handlinger, som — for at nævne et par yderpunkter — det vel planlagte og konsekvent gennemførte indbrudstyveri og lagerarbejderens mere tilfældige rapserier paa arbejdspladsen. Og omvendt adskiller straffeloven undertiden deliktsarter, der baade psykologisk og sociologisk er nærbeslegtede, som fx. en ekspedients tyverier af rede penge fra forretningens kasse og den samme persons underslæb, der bestaar i, at han stikker de penge, han modtager fra forretningens kunder, direkte i sin egen lomme.

For det andet, fordi det langtfra er almindeligt, at en lovovertræder kun gør sig skyldig i krænkelse af en enkelt af straffelovens paragraffer. Det gælder ikke engang altid om de forhold, der paadømmes under samme sag, og det hører til undtagelserne, naar man betragter et ikke allfor kortvarigt kriminelt levnedsløb. Det normale er, at en recidivist, der har 4—5 straffe, ogsaa er straffet for flere forskellige forbrydelser⁴⁾.

Efterfølgende arbejde maa betragtes som et forsøg paa — uafhængigt af de strafferetlige skillelinier — at karakterisere en i kriminalistisk henseende ejendommelig forbrydelsesart, tillidsbrudet, og undersøge, om der forekommer en dertil svarende lige saa ejendommelig forbrydertype, tillidsbryderen.

Tillidsbrudet.

Flertallet af de saakaldte berigelsesforbrydelser kan opfattes som mer eller mindre grove tillidsbrud. Underslæberen misbruger den tillid, hans principal har vist ham

³⁾ cfr. *W. Sauer: Kriminalsoziologie*, pp. 181 ff.

⁴⁾ cfr. fx. *Johs. Wend: Untersuchungen an Strallisten vielfach rückfälliger Verbrecher (Kriminalistische Abhandlungen, Heft XXIII)*, pp. 27 ff. Se ogsaa *Christiansen*, op. cit., pp. 35-36.

ved at lade ham have raadighed over sine penge, eller en forretning har vist ham ved at sælge ham varer paa de sædvanlige afbetalingsvilkkaar. Magasintyven er ogsaa tillidsbryder, omend tillidsforholdet her er mindre udpræget end det, underslæberen krænker. Et groft tyveri, fx. et indbrud, er i meget mindre grad et tillidsbrud; det, at de fleste mennesker holder deres værdigenstande under laas og slaa, er jo netop udtryk for, at den tillid, menneskene har til hinanden, har sin selvfølgelige begrænsning. Bedrageriet maa betegnes som et groft tillidsbrud, men af en mere aktiv karakter end underslæbet, idet bedrageren som regel først maa skabe og udbygge det tillidsforhold, som han har til hensigt at misbruge til sin egen økonomiske fordel.

Naar man ikke alene holder sig til det konkrete tillidsforhold, der angaar lovovertræderen og hans offer, men ogsaa tager den mere abstrakt-ideologiske tillid mellem »samfundet« og dets enkelte medlemmer med i betragtning, bliver det muligt at inddele berigelsesforbrydelser af samme art som de ovenfor nævnte udfra tillidsbrudets grovhed og opstille dem som en kontinuerlig række med de grovste krænkelser af tillidsforholdet i den ene ende og de ganske lette, der daarligt nok kan kaldes tillidsbrud, i den anden. Denne karakteristik kan ikke uden videre bruges paa de deliktsarter, der er beskrevne i straffelovens forbudsnormer, da disse ofte dækker over temmelig forskelligartede enkelthandlinger. Den egner sig først og fremmest til anvendelse paa de enkelte, konkrete, straffbare handlinger. Som eksempel paa 3 hovedarter af tillidsbrud af forskellig sværhedsgrad kan følgende nævnes:

Grove tillidsbrud: Underslæb ved forbrug af indkasserede penge i tjenesteforhold. Lagertyverier og en del andre tyverier paa arbejdspladsen. Tyverier fra familie, kæreste, andre nære paarørende, venner, logiværter o. l. Falsk ved efterskrivning af principalers, slægtninges eller andre nærstaaendes navne med direkte efterligning af skriften. Mened

i svangerskabssager. Nogle tilfælde af afpresning, hvor der eksisterer et særligt tillidsforhold mellem pengeafpresseren og hans offer. Alfonseri, naar alfonsen har tvunget en iøvrigt ordentlig kæreste eller kone ud i prostitution.

Mellemsvære tillidsbrud: Afbetalingsunderskæbet. En lang række mere lejlighedsprægede tyverier, som fx. butikstyverier, bellers tyverier paa deres betlervandringer og andre tyverier under mere tilfældige besøg hos fremmede, hvor tyven indfinder sig i lovligt ærinde. Samlejetyverierne. Falsk, naar falskneren efterskriver en eksisterende persons navn, som han ikke har noget nærmere kendskab til, undertiden uden noget som helst forsøg paa at efterligne skriften. De tilfælde af alfonseri, hvor der er en nærmere forbindelse mellem parterne udover den rent forretningsmæssige, uden at man dog kan sige, at det er alfonsen, der har tvunget pigen ud i prostitution. Afpresning, der bestaar i, at forbryderen misbruger en paa grundlag af en mindre grundfæstet tillid erhvervet viden, fx. homoseksuelle prostitueredes afpresninger overfor deres kunder.

Lette tillidsbrud: Indbrudstyverier og andre grove tyverier. Roveri og visse tilfælde af rovmord. Falsk, naar falskneren skriver et opdigtet navn. Alfonseri i de relativt sjældne tilfælde, hvor forbindelsen mellem parterne er af rent forretningsmæssig karakter. Rufferi. Afpresning, for saa vidt afpresseren benytter en tilfældig erhvervet viden og er uden nærmere forbindelse med ofret. Homoseksuel prostitution. — De lette tillidsbrud forudsætter altsaa ikke med nødvendighed større tillid mellem gerningsmanden og hans offer end den normale, begrænsede tillid, der i almindelighed eksisterer mellem medlemmerne af et rets-samfund.

Af disse og andre eksempler ses det, at de letteste tillidsbrud gennemgaaende er dem, der betragtes som de groveste og de farligste forbrydelser, medens flertallet af de grovere tillidsbrud, navnlig for tyveriernes og underslæbenes vedkommende, i det store og hele anses for at

være lettere kriminalitet. Dette hænger muligvis sammen med det forhold, at jo større den givne tillid er, desto lettere er det at krænke den, og desto mindre aktivitet kræves der til forbrydelsens udførelse. Men paa den anden side er der dog ingen tvivl om, at mange af de grovere tillidsbrud netop paa grund af den hensynsløse krænkelse af det nære tillidsforhold kommer til at udøve en særlig saarende virkning paa de ofre, der rammes af dem.

I det efterfølgende skal jeg indskrænke mig til at beskæftige mig med *de grovere tillidsbrud af mere passiv karakter*, idet jeg som regel ser bort fra de oplagte bedragerier, der som nævnt kræver en væsentlig større aktivitet end de andre.

Indenfor de gennem de ovenfor anførte eksempler og den almindelige beskrivelse afstukne rammer findes der mange afskygninger af grove tillidsbrud, der kun i mindre grad »kvantitativt« — efter tillidsbrudets sværhedsgrad — men først og fremmest »kvalitativt« — psykologisk og sociologisk — adskiller sig fra hinanden. Jeg skal, før jeg gaar ind paa en karakteristik af tillidsbryderne, give en lidt mere indgaaende beskrivelse og analyse af nogle af tillidsbrudets kvalitativt forskellige former.

Undertiden har tilliden sin oprindelse i *psykologiske forhold*, som fx. venskabsforholdet eller en erotisk binding mellem parterne. Tilliden kan under saadanne omstændigheder være næsten ubegrænset. Den bliver som følge deraf let at misbruge, og krænkelsen bliver for ofret en meget alvorlig skuffelse. Ægteskabssvindelen, der i sine udprægede former har en mere aktiv, rent bedragerisk karakter, hører for nogle overgangstilfældes vedkommende hjemme her. Men iøvrigt finder man alle mulige afarter af krænkelser af den erotiske eller undertiden overvejende sexuel betingede tillid mellem mennesker af forskellig eller samme køn: Tyverier fra ret tilfældige piger (restaurationsbekendtskaber), hvor pigen bortset fra det sexuelle omraade kun har et meget overfladisk kendskab til gerningsmanden. Underslæb eller tyveri overfor kærester, hustruer, frasepa-

rerede hustruer. Misbrug af gæstevenskabet ved tyverier under besøg eller overnatning hos venner og kammerater. Herhen hører ogsaa de ovenfor omtalte grove tilfælde af alfonseri og af mened i svangerskabssager. Et enkelt eksempel, hvor det kan være lidt tvivlsomt, om der er tale om et filantropisk venskab eller et erotisk forhold, vil være tilstrækkeligt til at uddybe denne almindelige beskrivelse.

En 22-aarig mand, der tidligere har 5 advarsler og smaastraffe for betleri, træffer under en betlervandring i København i 1937 en privatsygeplejerske, der siden har taget sig meget af ham og støttet ham paa forskellig vis. Hvordan forholdet egentlig er mellem dem, er ikke ganske klart. Hun omtaler ham som sin »mandlige protegé« og fremhæver, at hun, der er kristen, har set det som sin opgave at hjælpe ham aandeligt og materielt. Det lykkes hende saaledes at faa ham døbt; hun er selv hans gudmoder. Den materielle hjælp har dels bestaaet i pengehjælp i mindre udstrækning, dels i, at hun har aabnet sit hjem for ham, saaledes at han, der havde nøgle til det, kunde komme og gaa frit, og endelig i, at hun har skaffet ham ophold i en lejr for hjemløse og senere gennem sine forbindelser arbejde. Hun er 44 aar gl.

Han understreger overfor politiet, at forholdet fra hendes side har været rent idealistisk, men antyder dog senere, at der har været et kæresteforhold imellem dem og er ikke utilbøjelig til at indrømme, at han er erotisk interesseret i hende. I fængslet fortæller han, at de har haft samleje 2 eller 3 gange i 1937 paa hans foranledning; men det hørte op, fordi hun fik stærkt samvittighedsnag.

Fra slutningen af 1939 og i det følgende aar har han begaaet forskellige tyverier fra hendes lejlighed, hvor han stjal smykker, en støvsuger, en pelskaabe, en guldtyvekrone, 2 jubilæumstokroner samt rationeringsmærker til en samlet værdi af ca. 225 kr. Endvidere har han taget hendes bankbog og hævet 10 kr. paa den, hvorefter han falskelig forhøjede saldoen med 10 kr. Iøvrigt har han allerede paa et tidligere tidspunkt formaaet sin velgørerindes møster til at laane sig først 200 kr. og senere 250 kr. under forskellige urigtige foregivender. Endelig har han overfor en grosserer, hos hvem han var ansat som bud, begaaet 2 underslæb med hensyn til ialt 30 kr.

Om motivet til sine ulovligheder kan han ikke forklare andet, end at han paa grund af arbejdsløshed var i stadige økonomiske vanskeligheder, men at han alligevel somme-tider fortalte sygeplejersken, at han havde arbejde, og for at sandsynliggøre dette og skaffe rede penge har han pantsat forskellige af hendes ting. Hun bærer stadig over med ham, skont hun ved anmeldelsen maa indrømme, at han hele tiden har skuffet hende, har vist sig falsk og løgnagtig og ført en drivertilværelse paa hendes bekostning. Hun beslutter sig omsider til at gøre politianmeldelse, fordi hun mener, at »et opgør vil være til gavn for ham«. Han angiver, at dette var fuldstændig i overensstemmelse med hans ønsker.

I andre tilfælde har tilliden sit grundlag i *socialle forhold* af en vedtægtsmæssig, institutionel karakter som i forholdet mellem arbejder, medhjælper og funktionær paa den ene side og arbejdsgiver og principal paa den anden side. Tillidsforholdet er her kun undtagelsesvis saa grundfæstet, som naar det beror paa en personlig sympati. Den i laugs-væsenets tid selvfølgelig solidaritet mellem udøverne af samme fag er i et moderne samfund med en tværgaaende, økonomisk interessebestemt deling af fagfællerne i arbejdsgivere og arbejdere i nogen grad i opløsning. Den eksisterer dog stadigvæk, omend undertiden i noget afsvækket skikkelse, mellem medarbejderne indenfor samme firma. Og et saadant tillidsforholds institutionelle karakter giver det en særlig styrke, der understreges ved, at en hel del af de mellem parterne eksisterende relationer er gjort til genstand for lovgivning og faste aftaler af mere privat karakter. Principalen har en selvfølgelig ret til at vente, at den tillid, han med erhvervsmæssig nødvendighed maa have til sit personale, ikke bliver misbrugt. Derfor føles tillidsbrud ogsaa i disse tilfælde som en grovere krænkelse. Ogsaa tillidsbrud overfor logiværter maa opfattes som krænkelse af et sociologisk betinget forhold og maa i almindelighed henregnes til denne kategori.

En 24-aarig kommis stjæler en eftermiddag 70 kr. fra kasseapparatet i den købmandsforretning, hvor han er an-

sat. Da han kort tid efter bliver sendt i banken med 2300 kr. i kontanter, som han skulde indsætte paa en bankbog, stikker han af med pengene.

Til politiet og i fængslet har han om motiverne til sin lovovertrædelse forklaret følgende: Han var den paagældende dag »led og ked af det hele«, »det hang ham alt-sammen ud af halsen«. Han kan ikke nærmere sige, hvad der var aarsagen til hans depression; men han fortæller, at han de 2 foregaaende dage havde været i »Zigeunerhallen«, hvor han havde faaet en del at drikke, saaledes at han var kommet til at skylde ca. 120 kr. Samtidig var han blevet uvenner med sin bedste ven. I løbet af formiddagen besluttede han sig til at stikke af med de penge, han vidste, han vilde blive sendt i banken med.

Straks efter at han havde faaet pengene og bankbogen overladt, hyrede han en bil, købte en regnfrakke, betalte forskellige regninger, gik i biograf, hvor han var indtil sidst paa eftermiddagen, da han tog til Roskilde — dels for at komme væk fra byen, dels for at være i nærheden af København, hvis han skulde komme til at kede sig. Her boede han i en uges tid. Om aftenen tog han som regel til København, hvor han soldede, indledte et damebekendtskab, tog ture i omegnen osv. Ved sin anholdelse havde han brugt 900 kr. af de penge, han havde til-egnet sig.

Forholdet mellem købmanden og hans kommis synes at have været, som den slags forhold oftest er. Om noget personligt, paa sympati baseret tillidsforhold har der ikke været tale.

Ved tillidsbrud overfor familien er tilliden paa forhaand givet gennem tillidsbryderens og ofrets slægtskab. Det er et forhold, der faar sin særlige karakter paa grund af de *psykologiske bindinger* mellem parterne; men tillidens styrke understreges dog yderligere gennem familieskabets *socialt bestemte*, institutionelle præg. I de allerfleste tilfælde er tillidsforholdet her saa grundfæstet, at det skal krænkes adskillige gange, før ofret reagerer paa det. Det hører sikkert til de meget sjældne undtagelser, at en fader eller moder skrider til anmeldelse, første gang en søn har stjaalet i hjemmet. Og de fleste onkler lader sig sikkert

ogsaa slaa for penge af deres nevoer flere gange, for det overhovedet falder dem ind, at der egentlig er tale om noget kriminelt. Er en saadan tillidsbryder saa uheldig at være af velstaaende familie, vil man ofte først forsøge at bremse ham, naar han er kommet saa langt ud, at det er for sent. Den slags sønner koster af og til deres fædre meget store summer, for tillidsforholdet er saa tyndslidt, at det brister. Man maa iøvrigt her som ved adskillige af de rent psykologisk betingede tillidsforhold regne med, at en stor procentdel af den slags lovovertrædelser slet ikke anmeldes. Jeg skal anføre et eksempel paa en tillidsbryder, der næsten udelukkende har begaaet tillidsbrud overfor familien.

Det drejer sig om en 23-aarig mand, der tidligere har en betinget dom og en fængselsstraf paa 6 mdr. for tillidsbrud, og som nu begaar en række tyverier fra sin søster. Han var kommet hjem paa orlov fra Tyskland, hvor han havde arbejde. Han havde ingen sko og intet tøj — det var slidt op — og havde angivelig faaet orlov, for at han i Danmark kunde blive ekviperet. Han havde 22 kr. med fra Tyskland, som han efter sit eget udsagn gav til moderen, saaledes at han straks stod uden penge. Det var nødvendigt for ham, at han skaffede sig tøj og sko, inden han skulde rejse igen. Han kom saa i tanker om, at han kunde skaffe sig det mest nødvendige ved at stjæle nogle af søsterens smykker og pantsætte dem. Det var hans hensigt at indløse dem, naar han havde tjent nogle penge. Om eftermiddagen nogle dage efter sin ankomst til landet begav han sig til søsterens lejlighed, hvortil han skaffede sig adgang fra hovedtrappen ved at udtage et vindue over entredøren. Han stjal her en guldhalskæde, et guldarmbaand og en guldnaal til 500 kr.s værdi. Disse smykker pantsatte han for ialt 110 kr. hos forskellige pantelaanere. For ca. halvdelen af beløbet købte han tøj, resten klattede han væk til biograf, tobak og forskellige smaafornödenheder. Søsteren og moderen har til politiet udtalt, at han maa have soldet pengene op; efter tyveriet var han ikke hjemme i 2 nætter. Dette nægter han selv, idet han angiver, at han slet ikke har hang til spiritus.

Grunden til, at søsteren anmelder ham, er, at han efter

hendes udsagn tidligere en 5—6 gange har stjaalet fra hende. Dette mener han dog er overdrevet; men han indrømmer, at han i hvert fald et par gange tidligere paa lignende maade har skaffet sig adgang til søsterens lejlighed, og stjaalet de samme smykker, som han saa senere har maattet aflevere.

I 1944 laver han et ganske lignende tillidsbrud overfor den samme søster.

Som regel bliver de grove tillidsbrud som ovenfor omtalt betragtet som mindre alvorlige lovovertrædelser. Dette gælder dog ikke uden undtagelse. Ogsaa tillidsbrydere kan begaa saa alvorlige forbrydelser, at der ikke er tvivl om deres karakter. Det hænder, at de ud fra næsten de samme psykologiske mekanismer, som oftest fører til den almindelige lette kriminalitet, kan begaa meget farlige kriminelle handlinger. Jeg skal referere et tilfælde, hvor en typisk tillidsbryder forsøger at begaa et *rommord*.

En 22-aarig ung mand, der tidligere har begaaet tillidsbrud, og som nu er arbejdsløs og uden fast bopæl, træffer en aften i Januar 1944 paa Raadhuspladsen en mand, der tiltaler ham og inviterer ham med hjem. Han blev hurtigt klar over, at manden var homoseksuel, og han havde tidligere hørt om lignende invitationer, der kunde give pengeudbytte, hvorfor han fulgte med. Han har senere indrømmet, at han nogle dage i forvejen havde gaaet og syslet med tanken om at finde et saadant offer, som han kunde dræbe og udplyndre. Det vilde være »den letteste maade« at faa nogle penge paa. Han nægter, at han selv skulde have følt nogensomhelst homoseksuelle tilbøjeligheder og hævder at have handlet efter en meget omhyggelig kynisk beregning. Efter at han var blevet beværtet med mad og spiritus, gik han i seng med værten. De foretog mutuel masturbation og lagde sig til at sove. Da værten lidt over midnat var faldet i søvn, stod tillidsbryderen op, gik ud i spisekammeret og hentede en vinflaske og tilføjede hermed den anden et slag i hovedet, saa flasken splintredes. Den overfaldne stønnede kraftigt og bevægede sig, hvorfor han med begge hænder greb ham om halsen og klemte til i haab om paa denne maade endelig at kunne aflive ham. Dette mislykkedes imidlertid, fordi den overfaldnes hals

var glat af vinen, saa han ikke kunde faa noget sikkert tag i struben, og da den overfaldne kom til sig selv og satte sig til modværge, opgav han fuldstændigt at slaa ham ihjel. Det faldt ham saa ind, at nu kunde han lige saa godt telefonere til politiet, fordi han ikke kunde slippe bort paa grund af spærreliden og egentlig gerne vilde i fængsel: »— saa har man ingen bekymringer, faar maden bragt og kan vente i ro og mag paa bedre tider«.

Denne tillidsbryder er af Retslægeraadet efter erklæring paa grundlag af hospitalsobservation karakteriseret som »en følelseskold, amoralsk psykopat med asociale tilbøjeligheder«. Han er senere indsat i Forvaringsanstalten for Psykopater.

Han har under observationen været ivrig efter at understrege den kynisme, hvormed han har gennemført sin forbrydelse. »Han vil tit have gaaet og spekuleret paa, at han egentlig gerne vilde leve af at slaa folk ihjel og tage deres penge, hvis blot loven ikke stillede sig hindrende i vejen. Han mener ikke, at han er impulsiv, og handler sjældent efter pludselige indskydelser. Han er vant til at tænke nøje over tingene, lægge en veloverlagt plan og aldeles uden skrupler handle efter den«. »Han paastaar, at det var ham en stor skuffelse, at det første slag, han rettede mod sit offer, ikke var dræbende, og angiver, at han opgav drabsforsøget, fordi han saa, at han kun hermed tilføjede sit offer lidelse, uden udsigt til at kunne naa sit maal«. »I sine samtaler . . . fremfører han disse anskuelser roligt, koldt og kynisk, hele tiden parat til at forsvare dem udfra sit ejendommelige følesæt. Hans facon herunder er ikke tydeligt ostentativt. Han synes at betragte det hele som en fuldkommen selvfølge«.

I Psykopatforvaringsanstalten har han antydnet, at han hurtigt under sagen blev klar over, at han vilde lide meget under et fængselsophold, hvorfor han prøvede paa at anstille sig som abnorm. Det forekommer ikke ganske udelukket, at dette kan være rigtigt; men han er som de fleste andre tillidsbrydere saa udpræget upaalidelig, at man ikke tør bygge noget videre paa hans egne udtalelser, hvad enten de gaar i den ene eller den anden retning.

En lignende aktiv og som tillidsbrud væsentlig mindre grov karakter har visse *bedragerilignende typerier*, der maa ske ligesom det foregaaende tilfælde udfra et systematisk

synspunkt bør betragtes som et overgangsfænomen til de mellemsvære tillidsbrud. Jeg skal kort omtale et tilfælde, der ved sin sammenblanding af svindlerens og tyvens teknik er ganske interessant.

En nu 26-aarig mand, der tidligere har adskillige straffe for bedrageri og tyveri, har i de senere aar haft som speciale at skaffe sig adgang til lejligheder, kirker, skoler, hospitaler og lignende steder ved at udgive sig for elektriker eller kontrollør fra belysningsvæsenet, der kom for at efterse den elektriske installation, for paa denne maade at faa lejlighed til at begaa tyverier. Han har i sidste omgang i løbet af en maanedes tid begaaet ca. 30 tyverier af fyldepenne, bøger, tobak, chokolade, lommelygter, plakater, et stopur, frimærker og rede penge til en samlet værdi af ca. 3300 kr. I sin sidste sag er han ogsaa dømt for afbetalingsunderskøb.

Tillidsbryderne.

Spørgsmaalet om, hvorvidt der til tillidsbrudet svarer en lige saa karakteristisk *forbrydertype*, maa vistnok besvares bekræftende. Der findes i hvert fald i det materiale, jeg har haft adgang til, en type af lovovertrædere, der næsten udelukkende begaar tillidsbrud og nærbeskægtede kriminelle handlinger. Ogsaa sociologisk og navnlig psykologisk frembyder tillidsbryderne typiske træk, omend disse ikke paa afgørende maade adskiller dem fra visse andre forbrydertyper. (Det forekommer mig iøvrigt tvivlsomt, om der skulde gives kriminalistisk ejendommelige forbrydertyper, som man med blot nogenlunde sikkerhed var i stand til at diagnosticere paa grundlag af deres psykiske og sociale særart). Med hensyn til fremlidsudsigterne viser tillidsbryderne sig ligeledes at udgøre en nogenlunde homogen gruppe, saaledes at disse lovovertrædere ogsaa med henblik paa en kriminalpolitisk vurdering lader sig behandle under ét.

Tillidsbryderen er ikke nogen sjælden fugl i de kriminelles skare. Enhver kriminalist vil sikkert genkende typen, som den ovenfor er skildret gennem arten af de lov-

overtrædelser, den slags mennesker begaar. Blandt 345 fanger i *Statsfængslet i Vridsløselille* var der 65 tillidsbrydere (18,8 %). Af de 345 var 282 berigelsesforbrydere; det vil sige, at henimod en fjerdedel (23 %) af berigelsesforbryderne var typiske tillidsbrydere. Jeg skal prøve paa at beskrive typen paa grundlag af dette materiale og almindelige iagttagelser af tillidsbrydere i *Psykopatforvaringsanstalten*, hvor de lejlighedsvis havner.

Kriminalistik.

Den kriminalistiske skildring af tillidsbrudet skal suppleres med en beskrivelse af levnedsløbstypen. Som nævnt nærmer tillidsbryderne sig stærkt til kriminologiens ideal: den »rene« forbrydertype, der kun gør sig skyldig i én bestemt slags lovovertrædelser. Bortset fra nærbeskægtede kriminelle handlinger som bedrageri og tilfældige lejlighedsstyverier forekommer der blandt tillidsbryderne i Statsfængslets materiale kun faa udskejelser.

Ganske vist har 17 af disse 65 fanger begaaet indbrudstyverier, hvilket i betragtning af den aktivitet, som kræves til de fleste af den art forbrydelser, synes mange (20 %), omend det tilsvarende tal for hele Statsfængslets materiale ligger omkring 40 %. Ved en nærmere undersøgelse viser det sig imidlertid regelmæssigt, at tillidsbrydernes indbrudstyverier er af en særlig til gruppens mentalitet svarende art. Det er ofte indbrud hos paarørende, logiværter, i tidligere pladser eller lignende. Visse tillidsbrydere begaar overhovedet kun indbrud, naar de arbejder sammen med mere aktive kammerater. Kun 9 af tillidsbryderne har begaaet regulære indbrudstyverier selv. Hos de 4 af disse er der kun tale om ganske enkelte i den tidligste ungdom; senere har de været rene tillidsbrydere. 4 har fortsat og ogsaa senere begaaet indbrudstyverier ind imellem deres tillidsbrud; men det ejendommelige er, at disse 4 enten har lavet deres første indbrud sammen med kammerater

eller har begyndt deres karriere som indbrudstyre med at bryde ind i tidligere pladser eller hos paarørende. Den 9. har med tillistet nogle skaffet sig adgang til 3 pensionatsværelser, hvor han har stjaalet overfrakker. Hos dem alle dominerer tillidsbrudene dog levnedsløbet.

Nogle faa falsknere forekommer ogsaa i materialet; men deres falsknerier er, som man kunde vente, typiske tillidsbrud. Fx. saaledes:

En 26-aarig mand tilvender sig hos en medlogerende et checkhæfte, hvoraf han falskelig udfylder 3 checks, paa hvilke han hos bekendte laante ialt 182 kr., idet han satte checkene som pant for laanet og udtrykkelig sagde, at der ikke var dækning for dem paa det paagældende tidspunkt. Senere indløste han dem selv ved at betale de laante beløb.

En af tillidsbryderne har en bøde paa 50 kr. for vold. 3 er straffede for sædelighedsforbrydelser, den ene for en pubertetspræget uterlighedshandling overfor 5-aarig pige, den anden for uterlighed overfor drenge (2 domme)⁵⁾; den tredje har gennem halvandet aar haft samleje med *sine* *vertsfolks* 13—14-aarige datter.

Ellers er det paa den lettere kriminalitets omraade, at tillidsbrydernes udskejelser forekommer. 8 af de 65 har advarsler eller smaastraffe for betleri, 6 for hæleri, 5 for overtrædelser af motorloven og færdselsloven, 5 for militærforseelser og lignende, 4 for ulovlig omgang med hittegods, 2 for overtrædelse af afholdspaalæg og beruselse og en enkelt for overtrædelse af tilhold i. h. t. straffelovens § 289, der — som man kan tænke sig — ikke anvendes meget overfor denne kategori af lovovertrædere. En del af disse udskejelser er sammenfaldende, saaledes at ca. halvdelen er helt rene typer.

Jeg skal anføre et uddrag af en typisk tillidsbryders *vita criminalis*:

⁵⁾ Efter phimosisoperation har han, hvis uterlighedshandlinger var af en ganske speciel karakter, kun begaaet tillidsbrud.

- 1929 *Sigtet for tyveri* af tegnebog med 35 kr. fra en husar, han besøgte paa Militærhospitalet; denne var senge-
liggende og kunde ikke forhindre tyveriet, troede
iøvrigt, at det hele var en spøg. *Sagen sluttet uden
tillale.*
- 1930 *Sigtet for tyveri* af jakkesæt fra kammerats logi. *Sigtet
for bedrageri* (ef. ny strfl. *underslæb*) m. h. t. 14 kr.
over for samme ven. *Sagen sluttet paa grund af be-
visets stilling.*
- 1930 *Hæleri* (s. f. cykletyveri); paastod at have faaet cykle,
som han senere solgte for 50 kr., af ubekendt mand.
Dom: 40 *dg.s fængsel* paa sædv. fangekost.
- 1930 *Tyveri* af tegnebog med 80 kr. fra chauffør, som han
ofte kørte sammen med. Spist og soldet pengene op.
Dom: 100 *dg.s fængsel* paa sædv. fangekost.
- 1931 *Bedrageri (underslæb)* m. h. t. ur og jakkesæt, som
han havde købt paa afbetaling og pantsat. Endvidere
af skolekammerat faaet udbetalt 100 kr. til indkøb
af materialer til møbler, som han skulde lave for
den paagældende; brugte pengene til egen fordel.
Dom: 60 *dg.s fængsel* paa sædv. fangekost.
- 1932 *Bedrageri (underslæb)* m. h. t. 12 kr., han af sviger-
inde havde faaet udleveret til fornyelse af lotteriseddel.
Tog til Svendborg og brugte dette beløb samt 30 kr.,
som han af hustruen havde faaet udleveret til beta-
ling af sygekasse og skat, paa restaurationer og i
teater. Meldte sig selv til politiet. Dom: 60 *dg.s fæng-
sel* paa sædv. fangekost.
- 1933 *Cykletyveri. Underslæb* m. h. t. 30 og 10 kr., som han
af nogle bekendte havde modtaget til køb af mate-
rialer. Brugte pengene til hotelophold og paa bal.
Endvidere *hotelbedrageri*. Dom: 5 *mdr.s fængsel*.

Denne lovovertræder har ogsaa for 1929 begaaet tillids-
brud og har senere fortsat i samme spor, maaske med
tendens til udvikling i mere aktiv bedragerisk retning. Han
er i 1943, 35 aar gl., domt til anbringelse i Psykopatfor-
varingsanstalten.

De fleste tillidsbrydere begynder deres kriminelle løbe-
bane i en ung alder, hvilket paa baggrund af kriminalite-
tens ejendommelige art ikke kan forekomme overraskende.

Det kræver ikke saa stor modenhed eller livserfaring at misbruge et nært tillidsforhold som at begaa egentlige bedragerier. 7 af de i statsfængslet forekommende 65 tillidsbrydere var da ogsaa under 15 aar ved deres første lovovertrædelse, 17 var under 18 aar, 39 under 21. Kun 2 havde begyndt deres kriminalitet efter 40 aars alderen.

At kriminaliteten begynder tidligt, er jo ofte et daarligt prognostisk tegn, selv om man ikke maa være blind for, at en del af ungdomskriminaliteten simpelthen er udslag af en ungdommelig letsindighed, der ikke behøver at stikke dybt. Saaledes synes det dog ikke at forholde sig med tillidsbryderne. Den upaalidelighed og troløshed, der er en væsentlig psykologisk faktor ved de fleste grovere tillidsbrud, synes at have sine rødder i dybere lag end ungdomsaarenes psykologiske og sociologiske tilpasningsvanskeligheder. De fleste af dem bliver kronisk kriminelle. I enkelte tilfælde udvikler de sig til mere aktive forbrydertyper som fx. bedragere, men oftest fastholder de op gennem aarene deres »speciale«, — hvis man da kan betegne den slags lovovertrædelser, hvor tekniken spiller en saa ringe rolle, medens de psykologiske forudsætninger er af afgørende betydning, for et speciale. 45 (69,2%) af de nævnte 65 fanger maa betegnes som kronisk kriminelle, 16 som akut kriminelle; kun 4 var forbryderbegyndere⁶⁾.

Kriminalsociologi.

Som andre lovovertrædere er ogsaa tillidsbryderne *opvokkede under daarlige milieuforhold*. De har dog i deres barndom gennemgaaende ikke været daarligere stillet end gennemsnittet af fangerne i Statsfængslet i Vridsløselille. Henimod halvdelen stammer fra defekte hjem, godt halv-

⁶⁾ Dette sidste hænger sammen med, at der i Statsfængslet i Vridsløselille i den periode, hvorfra dette materiale stammer, kun indsaltes forbryderbegyndere over 25 aar.

Om begreberne kronisk og akut kriminalitet se *Christiansen*, op. cit., pp. 21 ff.

delen er præget af en uheldig opdragelse, mere end en fjerdedel har været under værgeraads- eller børneværnsforsorg, som regel paa grund af kriminalitet, og omtrent lige saa mange har tilbragt kortere eller længere tid af deres barndom eller ungdom paa »hjem«. Knap halvdelen har i deres skoletid gjort sig uheldigt bemærket ved dovenskab, slet opførsel, skulkeri, oversiddens, eller de har paa grund af forældrenes eller opdragernes stadige milieuforandringer gaaet i mindst 4 forskellige skoler⁷⁾.

Med hensyn til *den aktuelle sociale situation* er disse lovovertrædernes stilling derimod væsentlig ugunstigere end flertallet af deres medfangers. Halvdelen har ingen faglig uddannelse. Kun 4 af dem er ikke tydeligt præget af erhvervsmæssige vanskeligheder. Lige ved $\frac{3}{4}$ har været arbejdsløse paa tidspunktet for deres sidste lovovertrædelse eller igennem en længere periode indenfor den nærmest forudgaaende tid. Kun 10 af dem har ikke haft økonomiske vanskeligheder. For det store flertal gælder det, at deres indtægter har ligget væsentligt under tilsvarende sociale lags gennemsnitsindtægt og ogsaa under det gennemsnitlige niveau i statsfængslet. Undersøger man, hvorledes disse sociale misforhold hober sig op hos de enkelte lovovertrædere, viser det sig, at alle uden undtagelse er præget af tidligere eller aktuelle sociale defekter, de 59 af begge dele.

Tillidsbryderne udgør altsaa en fra et sociologisk synspunkt svært belastet gruppe af lovovertrædere, hvor navnlig aktuelle sociale tilpasningsvanskeligheder gør sig stærkt gældende. Om dette er udtryk for, at de sociale forhold er af større kriminogen betydning end hos de fleste andre forbrydertyper, forekommer mig dog tvivlsomt. Tillidsbrydernes slettere sociale forhold er for en stor dels vedkommende et resultat af deres ganske vist ret kortvarige,

⁷⁾ Om den eksakte betydning af disse og de efterfølgende sociologiske begreber se *Christiansen: Forbryderen og hans milieu*, Nord. Tidsskr. f. Strfr. 1943, pp. 48 ff.

men som regel hyppige straffe. Og i nogle af disse tilfælde ligesom i visse andre, hvor strafafsoningerne ikke i saa høj grad præger billedet, maa man regne med, at den erhvervsmæssige ustabilitet og den mangel paa økonomisk sans, der er væsentlige momenter i deres sociale afsporing, staar i nøje forbindelse med typens mentalitet.

Kriminalpsykologi og -psykiatri.

Tillidsbrydernes mest fremtrædende psykologiske ejendommelighed lader sig næsten deducere udfra arten af de kriminelle handlinger, de gør sig skyldige i. Hvis man typiserer lidt og maaske trækker de negative sider op med lidt mørkere farve, kommer billedet til at se omtrent saaledes ud:

Tillidsbryderne er gennemført upaalidelige. Det er de ikke blot i deres kriminalitet; det gælder for de fleste af dem ogsaa og i lige saa høj grad om deres forhold til de mennesker, der ikke bliver ofre for deres kriminalitet. De synes at være indstillede paa at klare enhver vanskelighed ved hjælp af urædelighed, løgn og plat. Forbløffende mange af dem er umiddelbart tiltalende og charmerende fyre, omend ofte med et vist præg af sleskhed. Der er blot ingenting, der bider paa dem; alting preller — eller rettere — glider af paa dem. Det præger dem ogsaa i fængsel og paa anstalt. De fleste fængselsfolk kender den slags fanger, som — deres pæne og veldisciplinerede opførsel til trods — aldrig er til at stole paa. Ofte kan man faa et ubehageligt indtryk af ikke rigtigt at vide, hvem det er, man staar overfor. De taber aldrig ansigt, for de har ikke noget ansigt at tabe.

I sandhedens interesse maa man fremhæve, at det er *den idealtypiske skildring af tillidsbryderen*, der ser saaledes ud. Men hos de fleste af dem finder man dog i akterne udtalelser fra bekendte, arbejdsgivere, slægtninge og andre paarørende, der ikke altid har kendskab til de kriminelle forhold, hvor de dominerende adjektiver kan samles i 2

hovedgrupper: 1) upaalidelig, løgnagtig, uærlig, forløjet, troløs, uordentlig, efterladende, unøjagtig, overfladisk, holdningsløs, karaktersvag, letpaavirkelig, ustadig, karakterløs, umoden, urolig, lidt vidtløftig, forfængelig, pludselig udeblevet fra arbejde, sødladen, hyklerisk, slesk. Og 2) flink, omgængelig, hofflig, velopdragen, sympatisk, villig, godmodig, fornøjelig, frisk, charmerende, pæn, dannet, elskværdig, og — om en restaurationsmusiker — afholdt af gæsterne, har absolut publikumstække.

Adskillige træk i tillidsbrydernes karakter minder betænkeligt om *Sjöbrings subsolide type*⁸⁾, der kan karakteriseres ved en stor løshed i den psykiske opbygning. Der skabes nok forbindelser mellem bevidsthedslivets forskellige dannelser; men saa snart man kommer udover de dagligdags, vanemæssige funktioner, der atter og atter gentages og indpræges, er disse forbindelser ikke solide. De mere komplicerede funktioner kan forløbe uden synderlig sammenhæng med den øvrige del af bevidsthedslivet. Saadan noget som at sætte sig et fjernereliggende maal og paa langt sigt arbejde frem imod det er simpelthen umuligt for disse mennesker. De kan nok opflammes til begejstring for en sag, men interessen taber sig lige saa hurtigt, som den er blevet tændt. Derfor ser man dem — billedlig talt — drive omkring uden maal og med, som skibet uden ror, snart i én retning, snart i en anden. Hver gang de skifter kurs, er de overbevist om, at nu har de fundet »det helt rigtige«. Netop dette felt er deres. Men deres iver i begyndelsen holder aldrig, hvad den tilsyneladende lover. De taber hurtigt interessen og kaster sig over noget nyt. Dette hænger sammen med, at deres selverkendelse

⁸⁾ *Sjöbrings* konstitutionsteori er fremstillet i en oversigt af *Kinberg* i *Människokunskap och Människobehandling*. Om begrebet subsoliditet, se særlig pp. 366 ff. Jeg holder mig her alene til den deskriptiv-psykologiske del af *Sjöbrings* teori, som forekommer mig at rumme det værdifuldeste af hans personlighedspsykologi.

kun er udviklet i ringe grad. De tror selv, hver gang de indleder en ny aktivitetsrække rettet mod et nyt maal, at deres stræben nu vil være bestandig. De indser aldrig, at deres stadige omskiften skyldes brist i deres egen karakter. Ligegyldigt hvilken situation de kommer i, vil de hos omgivelserne finde forhold, der for dem er fuldt tilstrækkelig begrundelse for, at de har maattet give op og forsøge sig med noget nyt. Herved forøges det indtryk af forløjethed, upaalidelighed og troløshed, som deres stadig skiftende stræben vækker hos omgivelserne. Den hysteriske reaktion, som er et typisk træk i de subsolides karakter, er ogsaa ret almindelig blandt tillidsbryderne; den forekommer i statsfængslets materiale hos henved en trediedel af disse fanger⁹⁾.

Der er grund til at tro, at *den mangelfuldt udviklede selv-erkendelse* er en faktor af særlig kriminogen betydning hos de subsolide tillidsbrydere. Saadanne psykologisk umodne typer vil ikke blot hyppigt gøre sig skyldig i selvbedrag, men ogsaa paa grund af deres selvtillid, der — selv om den er falsk — gør, at de altid er i god tro, have gode muligheder for ogsaa at narre andre. Den ovenfor omtalte familietillidsbryder er et udpræget eksempel herpaa.

Ved løsladelsen fra Statsfængslet i Vridsløselille ved han intet om arbejdsmuligheder, medmindre han kan komme til Tyskland igen; under alle omstændigheder regner han med, at brødrene vil hjælpe ham »lidt paa gled«. Ét er i hvert tilfælde sikkert: Han kommer ikke her igen; det vil han bestemt love. Han er meget bedre paavirket af opholdet her end af strafafsoningen i Nyborg. Dengang var han forlystelsessyg og tænkte kun paa at komme ud at more sig. Nu ser han helt anderledes paa det; han har sat sig det maal, at han vil arbejde og stifte hjem.

Efter den næsten mekaniske gentagelse af sin kriminalitet i 1944 er han klar over, at hans lovovertrædelser skyl-

⁹⁾ De psykiatriske diagnoser skyldes den tidligere og den nuværende overlæge ved Psykopatanstalterne i Herstedvester, Dr. med. Paul Reiter og Dr. med. G. K. Stürup.

des spiritusmisbrug. Naar han er fuld, vil han »se penge«. Men blot han maa faa et afholdspaalæg, nærer han ingen tvivl om, at han nok for fremtiden skal klare den uden at komme i konflikt med loven. En saa urealistisk bedømmelse af sig selv skal naturligvis af og til give bagslag.

I en hel del tilfælde virker subsoliditeten hos tillidsbryderne sammen med en anden karakterdefekt, *den forhøjede grundstemning*, der ogsaa kan være af kriminogen betydning. Vi finder den i sin rene form hos *de hyperthyme psykopater (Schneider)*. Typen kan ogsaa opfattes som en undergruppe af *Kretschmers cyklothyme personligheder*¹⁰⁾. Den er ligeledes en variant af *Sjöbrings substabile type*. Den overdrevne optimisme kan, parret med en vis geskæftighed, særlig i forbindelse med de subsolides upaalidelighed fore til tillidsbrud, der ofte faar en mere aktiv bedragerisk karakter. Hos nogle tillidsbrydere forekommer hyperthymien som den eneste personlighedsanomali. At denne skavank isoleret kan fore til tillidsbrud, er iøvrigt let forstaaeligt — selv om den vistnok i højere grad disponerer til bedragerier i den store stil. Ogsaa de hyperthyme har en svigtende selverkendelse, der som ovenfor anført synes en væsentlig komponent i det kompleks af faktorer, hvoraf tillidsbrudet udspringer.

Af og til synes ogsaa *ringe begavelse* at spille en rolle i tillidsbrydernes psykologi, fx. hos bude, der har specialiseret sig i indkasseringsunderslæb. I statsfængselsmaterialet forekommer der dog ingen tilfælde, hvor ringe begavelse har været den eneste personlighedsdefekt; den har stedse virket sammen med karakterdefekter, som regel subsoliditet.

Som støtte for disse almindelige betragtninger, skal jeg nævne, at der i statsfængselsmaterialet som helhed findes ca. 25 % *psykopater* og ca. 32 % fanger med *tydelige karakterdefekter*, der dog ikke er saa udtalte, at man kan tale

¹⁰⁾ *Kretschmer: Körperbau und Charakter, specielt kap. 9 og 12.*

om en egentlig psykopati¹¹⁾. For tillidsbryderne er de tilsvarende tal ca. 31 og 45 0/0. Tager man begrebet psykisk anormalitet i en relativt snæver betydning som en betegnelse for de personer, der enten er psykopater, sinker, aandssvage eller infantile, eller som lider af epilepsi, encephalitis eller regulære psykoser, viser det sig, at halvdelen af tillidsbryderne falder ind under denne betegnelse, og udvider man begrebet til ogsaa at omfatte neurotikere, sexuelt abnorme samt personer med traumatiske eller andre organiske hjernelidelser samt dem, der tidligere har været psykotiske, bliver der kun 6 tilbage, som kan betegnes som psykisk normale.

Tillidsbryderne viser sig altsaa ogsaa mentalt set at være en særlig haardt belastet gruppe. Blandt de andre forbrydertyper har kun de sværere parasitære typer som polykriminelle og alfonser et tilsvarende antal mentalt defekte.

Sammenfatning.

Baade begrebet tillidsbrud og begrebet tillidsbryder er kriminalistisk set vel afgrænset. Tillidsbryderen er en saa »ren« type, som man tør vente at finde den blandt lovovertrædere — bortset fra visse sædelighedsforbrydere, hvis kriminalitet udspringer af en eller anden speciel biologisk defekt. Tillidsbryderen vover sig kun undtagelsesvis uden for sit eget felt og begaar da foruden lettere kriminelle handlinger næsten udelukkende de beslægtede mellemsvære tillidsbrud. Egentlige indbrudstyverier ligger typen fjernt.

Sociologisk og psykologisk er tillidsbryderne gennemgaaende stærkt belastede. Psykologisk bliver typen af særlig interesse, fordi tillidsbrudet ofte udspringer af de sub solide, »holdningsløse« personligheders ejendommelige mentalitet. Her støder vi dog paa undtagelser, fx. den tidligere omtalte rovmorder, der begaar et ogsaa psykologisk set typisk tillidsbrud ud fra ihvert fald delvis andre karaktero-

¹¹⁾ Den endelige psykiatriske vurdering af materialet er foretaget af overlæge *Stürup*.

logiske egenskaber end dem, der i almindelighed fører til den slags lovovertrædelser. Iøvrigt lader den relative vægt af milieuets og personlighedens indflydelse paa kriminaliteten sig ikke bedømme med sikkerhed.

En nærmere undersøgelse viser, at tæt ved halvdelen af tillidsbryderne har været præget af baade tidligere og aktuelle sociale misforhold samt psykiske defekter i snævrere betydning. Tager man begrebet psykisk defekt i dets videre betydning, finder man kun 10 personer, der ikke har været præget af baade tidligere og aktuelle sociale samt mentale defekter. Der forekommer altsaa her en særlig ophobning af kriminogene faktorer af psykologisk og sociologisk oprindelse. Kun 6 har været psykisk normale i dette ords snævrere betydning, og blandt dem har de 4 levet under uheldige milieuforhold baade i opvæksten og sidenhen, de to andre enten i opvæksten eller siden. Ingen af disse 65 lovovertrædere har været helt fri for saavel psykiske som sociale defekter.

Af den ret snævre sammenhæng mellem mentaliteten og arten af de kriminelle handlinger maa man vistnok slutte, at det for størsteparten af tillidsbrydernes vedkommende er personligheden, der betinger, at de overhovedet bliver lovovertrædere og tillidsbrydere, medens den nærmere udformning af tillidsbrudet ofte synes bestemt af milieu-faktorer.

Kriminalpolitiske betragtninger.

Under den gældende straffelov og den gængse kriminalpolitiske praksis synes der kun at være meget begrænsede muligheder for at behandle tillidsbryderne rationelt.

De fleste af dem idømmes relativt kortvarige fængselsstraffe. Det foran, side 41, anførte eksempel giver et almindeligt billede af, hvorledes domstolene vurderer tillidsbrudet. Denne vurdering er maaske nok fra et samfundsmæssigt synspunkt træffende. Den sociale skade, tillidsbryderne forvolder, er kun undtagelsesvis af helt store dimensioner, og meget farlige kriminelle handlinger begaar

de kun sjældent. Men der kunde maaske være anledning til at henlede domstolens opmærksomhed paa denne gruppe lovovertrædere af specialpræventive, behandlingsmæssige grunde. *Tillidsbrydernes prognose synes slet.* Deres hyppige og hurtige tilbagefald viser, at de kortvarige straffe er uvirksomme. De fleste tillidsbrydere udvikler sig til kronisk kriminelle.

Heraf kan man dog ikke slutte, at straffe af længere varighed skulde vise sig at have en gunstigere indflydelse, saalænge afsoningen af fængselsstraf skal foregaa under de nuværende former.

Om man overhovedet med vor nuværende viden er i stand til at finde en rationel behandling af lovovertrædere med en saadan mentalitet, er vel nok tvivlsomt. Skulde et arbejde med tillidsbrydere have udsigt til at lykkes, maatte det i hvert fald bestaa i en positiv pædagogisk, karakterdannende paavirkning, som ikke lader sig gennemføre i et dansk fængsel i dag og næppe heller paa nogen af vore særanstalter. Ethvert forsøg i den retning vilde strande paa manglen paa tilstrækkeligt og kvalificeret personale og paa reglementernes upædagogiske stivhed.

Skønt meningen med dette arbejde ikke er at stille forslag om fængselsreformer, kan jeg dog ikke undlade at gøre nogle bemærkninger om rationel behandling af tillidsbrydere.

Den afgørende forudsætning for tillidsbrudet ligger i lovovertræderens upaalidelighed med hensyn til pengesager. Ved indsættelsen i fængsel eller anstalt berøver man sig selv enhver mulighed for at paavirke ham gunstigt paa dette punkt, idet man overtager administrationen af hans økonomi indtil løsladelsen og undertiden endnu længere frem i tiden. I betragtning af, at det store flertal af lovovertrædere er berigelsesforbrydere, og at ogsaa adskillige andre kriminelle handlinger er økonomisk betinget, synes denne fremgangsmaade mindre velbetænkt.

I stedet for burde man give fanger og forvarede fuld

frihed til under ansvar at disponere over deres arbejdsfortjeneste til ethvert lovligt formaal. Naturligvis under ansvar. Lovovertræderen skulde gøres bekendt med, at hans videre skæbne for en væsentlig del vilde blive afhængig af, at han lærte at administrere fornuftigt, og han skulde have en for de fleste fanger haardt tiltrængt, praktisk anlagt undervisning i regnskabsføring og budgetlægning. En gang hvert halve aar kunde man lave en opgørelse over hans økonomiske situation og fortælle ham, hvorledes ledelsen ser paa hans administration. I hvert fald i særaanstalterne med de relativt eller helt ubestemte interneringer vilde der være gode muligheder for en rationel paavirkning af berigelsesforbryderne og navnlig tillidsbryderne paa denne maade. Man kunde i hovedsagen gøre deres udskrivning afhængig af, hvor langt de havde bragt det paa det punkt, hvor de særlig havde svigtet ude i det frie liv.

Men som forholdene er nu, forstaar man godt den pessimisme, der præger adskillige fængselsfolks syn paa værdien af deres arbejde, og som klart er kommet til udtryk i vicefængselsinspektør *Worms* betragtninger over almindelig strafs virkemidler¹²⁾.

¹²⁾ Foredrag holdt i Dansk kriminologisk Selskab, trykt i Nord. Tidsskr. f. Strfr. 1944, pp. 183 ff.